

Маркова М. В.,

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри романської філології та компаративістики
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

«90/60/90» ВІКТОРА ВИННИКА VERSUS «ТРАНСКЛІМАТ» АНДРІЯ ЮРКЕВИЧА

Анотація. Стаття присвячена порівняльному аналізу текстів двох молодих галицьких авторів – Віктора Винника («90/60/90») та Андрія Юркевича («Трансклімат») за основними художньо-естетичними параметрами.

Стверджується, що історія створення збірок «90/60/90» та «Трансклімат» значною мірою подібна, а їх назви є особистісно значимими для митців. Сюжетно-композиційна побудова аналізованих книг дещо різняться. Текст В. Винника розпадається на низку фрагментів, композиційно маркованих, проте ніяк не названих. Більшість із них жанрово тяжіють до оповідання, однак є й такі, які чітко виявляють риси новелістичного жанру, оповідання в оповіданні та навіть казки. ВА. Юркевича кожна розказана історія здебільшого оформлена в окремий текст із власними назвою, зав'язкою, кульмінацією та розв'язкою. Жанрово найбільше із них належать до оповідання, есе, а також новели, проте є й цікаві авторські жанрові визначення («Мораліте»). Тексти обох збірок сформовані за асоціативним принципом, у них немає яскраво виражених смислових центрів. Тематично вони надзвичайно споріднені, позаяк здебільшого засновані на реаліях одного місяця і часу – Галичини 90-х рр. минулого століття. Багато спільних рис виявляють і образи нараторів. Насамперед це самоіронія та гумор у сприйнятті навколишнього світу. Обидва наратори інтелектуали, що відчувається у їхніх рефлексіях стосовно зображуваного, а також хороші психологи, позаяк дають дуже влучні характеристики людей, про яких розповідають.

Зроблено висновок про те, що збірки «90/60/90» В. Винника та «Трансклімат» А. Юркевича виявляють численні збіги на сюжетно-композиційному, ідейно-тематичному та образному рівнях. Отримана від авторів інформація дозволяє кваліфікувати їх як типологічні. Констатовано, що виявлені контрасти логічно пов'язувати насамперед із біографічними відмінностями письменників.

Ключові слова: «90/60/90», композиція, мотив, порівняльний аналіз, образ, тема, «Трансклімат», сюжет.

Постановка проблеми. Порівняльне літературознавство в українському науковому дискурсі може вважатися галуззю відносно молодого. І якщо за останні двадцять років вітчизняна компаративістика і досягла певних успіхів у вивченні класичних текстів світового письменства, то твори сучасної художньої літератури, а тим більше молодих і малодосліджених письменників майже ніколи не стають у ній предметом дослідження, у зв'язку з чим розвідки такого характеру набувають особливої актуальності та наукової ваги.

Метою нашої статті є порівняльний аналіз текстів двох галицьких авторів – Віктора Винника («90/60/90») й Андрія Юркевича («Трансклімат») за основними художньо-естетичними параметрами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Порушена нами проблема досі не отримувала наукового осмислення у літературознавчій науці. Посеред публікацій, що мають до неї певний стосунок, можемо назвати хіба що інтернет-повідомлення про презентації збірок «90/60/90» та «Трансклімат» у різних містах України [1–4].

Виклад основного матеріалу. Обидва автори проживають у містечку Трускавець, що у Львівській області. Віктор Винник – художник і відомий рок-музикант і автор пісень, фронтмен популярного гурту «МЕРІ». Андрій Юркевич – театральний режисер, актор, письменник, журналіст, громадський діяч, художній керівник студентського театру «Альтер», член Національної спілки журналістів України.

Історія створення збірок значною мірою подібна. В основу «90/60/90» В. Винника лягли цікаві випадки з біографії письменника, записати які його спонукали знайомі, яким він їх переповідав. Історії «Трансклімату», більшість із яких так само малиреальне місце у житті А. Юркевича, спочатку існували як записи у соціальній мережі фейсбук. Обидві книги побачили світ у 2017 р., проте перша, за словами В. Винника, написана ще десять років тому, тобто на початку 2000-х рр. [2].

Назви збірок є особистісно значимими для їх авторів. В. Винник пише про неї так: *«Вона, як побачите, жодного стосунку до моди не має, а жаль <...> 90: якщо в моєму житті щось важливе і відбувалось, то почалося воно у неоднозначних 90-х. Тобто дійсно вагомні речі, які мали вплив, трапилися на фініші тисячоліття, такі тоді. 60: прямого зв'язку з назвою це число не має, та якщо дуже захотіти... Я не жив у 60-х. Так само, як і більшість тих, хто читає ці рядки. Але, дорогі мої, хіба не б'ється частіше серце, хіба не блищать очі, а губи мимоволі починають ворухитися, промовляючи незрозумілі слова на English, коли ставиш платівку, бажано вінілову, з написами: Beatles, RollingStones, Doors та ін.? А якщо поглянути на зворотній бік конверта, то поряд з назвами пісень побачимо цифри «196...». 60-ті... Стиляги, бітники, Гагарін, Вудсток. Не жили ми тоді! Не носили штани-трубочки і бакенбарди, такі, що сам О. С. Пушкін позаздрив би. Що поробиш, епоху не вибирають. Отже, з усього вищесказаного стає зрозуміло, що 60-і роки ХХ століття були веселими рок-н-рольними часами»* [5, с. 11–12].

Слово «трансклімат» – неологізм А. Юркевича. Сам митець пояснює його так: *«Я визнаю себе транскліматом через те, що вважаю себе людиною, яка народилася не в тому поясі, не з тою погодою, мені не подобається кліматичний пояс, у якому я живу. Звідси це слово, якщо говорити про назву книжки»* [1].

Сюжетно-композиційна побудова аналізованих збірок дещо різняться. Текст книги В. Винника розпадається на низку фрагментів, композиційно маркованих, проте ніяк не названих. Більшість із них жанрово тяжіють до оповідання, однак є й такі, які чітко виявляють риси новелістичного жанру – лаконічність, сконцентрованість змісту, динамізм, несподівану розв'язку (найбільш яскравий приклад – історія про те, як хлопці відводили додому п'яного чоловіка, котрий заснув на снігу прямо під вікнами їхнього гуртожитку) і навіть казки (приміром, розповідь про те, як головний герой помандрував до сучасної Баби-Яги – самогонниці за чарівним предметом – горілкою) та оповідання в оповіданні (оповідь про продавця чудодійного засобу із промовистою назвою «Х», який, своєю чергою, викладає власну життєву історію схвильованим учителькам).

В А. Юркевича кожна розказана історія здебільшого оформлена в окремий твір із власними назвою, зав'язкою, кульмінацією та розв'язкою, хоча є й тексти, які поєднують кілька оповідок (наприклад, «Жорж Тихонович»). Жанрово найбільше із них, як і у збірці «90/60/90», належать до оповідання («Андрійко і швейна фабрика», «Цирк», «Ужгород – Городище» та ін.), а також новели (наприклад, «Слава Ісусу!», «Потяг», «Нічна пригода»), проте є й цікаві авторські жанрові визначення, зокрема, щоправда зовсімнеканонічні, як то «Мораліте». Також варто звернути увагу на назву серії, у межах якої був опублікований «Трансклімат», – «Есе про все». До жанру есе ми б зарахували, зокрема, такі її тексти, як власне «Трансклімат», «Базар у Дрогобичі», «Весна».

Тексти обох збірок сформовані за асоціативним принципом, у них немає яскраво виражених смислових центрів. Проте події у «90/60/90» більш-менш зберігають логічну хронологічну послідовність: дитинство наратора, шкільні роки, навчання в університеті, робота у школі. У «Транскліматі» такої вираженої послідовності не спостерігаємо – розповіді про дитинство перериваються тут історіями про роботу на ринку, оповіді про юні роки перемішані з переказами подій чужого життя.

На найбільш поверхневому рівні як «90/60/90», так і «Трансклімат» прочитується як автобіографічний текст. Проте автори наголошують на тому, що їхні збірки не є ані автобіографіями, ані мемуарами. Тематично вони надзвичайно споріднені, позаяк здебільшого засновані на подіях одного місця і часу – Галичини 90-х рр. минулого століття.

Як В. Винник, так і А. Юркевич розпочинає свою оповідь із дитинства. Перший згадує про те, як розмальовував крейдою стіни квартири та шматував ножицями імпорتنі штори, другий – про те, як шкодував нібито замкнутах у водонапірній вежі глухонімих рабів. Обидва розповідають про батьків та перші роки навчання у школі.

Школа у В. Винника й А. Юркевича зображена по-різному. Причина – у віковій різниці авторів (В. Винник народився у 1976 р., А. Юркевич – у 1983 р.). Перший навчався ще у радянській школі з її неодмінними атрибутами: *«тіонерія, збори макулатури та металобрухту, зустрічі з солдатами тієї ж армії на 9 травня»* [5, с. 13]. Другий пішов до школи в переддень розвалу СРСР і, будучи вихований в антикомуністичному дусі, з молодших класів найбільше запам'ятав, як портрет Леніна на шкільній стіні було замінено на портрет Тараса Шевченка: *«То був тоді тисяча дев'ятсот дев'яностий рік, а я ходив вже до першого класу. У школі нас учили не тільки*

абетки, але й того, що вождь світового пролетаріату нас, маленьких радянських дітей, дуже любить і завжди за нами спостерігає. Як доказ, у нашому класі висів великий портрет самого Спостерігача, просто над столом учительки. Так що не тільки «товарищ Ленін» міг бачити з великого портрета в позолоченій дерев'яній рамі нас, але і ми цілим класом змушені були дивитися кожного дня на його лик. Для мене то була життєва травма і трагедія. Вихований до того часу дідусем, якого дуже любив і вірив йому понад усе, я не міг зрозуміти, чому в класі над учителькою висить портрет чорта? Адже дідусь чітко пояснив, хто то є! <...> А в кінці серпня бомба в чемодані (виділення авторське – М. М.) таки розірвалася, Радянський Союз розпався, Україна стала незалежною. А ще через тиждень ми знову пішли до школи в другий клас <...> Подиву нашому не було меж. Леніна на стіні не було, а замість нього висів портрет Тараса Шевченка, щоправда, в тій самій позолоченій дерев'яній рамі» [6, с. 53–59] згадують момент майбутнього професійного самовизначення. В. Винник обирає художній факультет: *«На той час я вже закинув малювання, але, як кажуть, талант не проп'єси. Тому коли гостро постала проблема ким бути, тобто куди піти навчатися, варіантів практично не було – я буду вчитися на художника. Правда, проскакували якісь несанкціоновані думки про медицину, але зі зрозумілих і не дуже причин вони так і залишилися думками»* [5, с. 45]. А. Юркевич, *«не послушавши батьків, пішов із дев'ятого класу вчитися в бурсу на продавця продовольчих та непродовольчих товарів»* [6, с. 114], щоправда потім таки закінчив Дрогобицький педуніверситет і став дипломованим філософом.

Історії зі студентського життя складають основний масив тексту збірки В. Винника. В А. Юркевича з таких історій лише одна – про те, як його разом із друзями було абсолютно абсурдно затримано дрогобицькими міліціонерами за зберігання «забороненої літератури» – творів І. Канта, Й. Фіхте, Ф. Ніце та Б. Шульца. (До слова, у збірці «90/60/90» теж є епізод про малоприємне спілкування автора з представниками правоохоронних органів [5, с. 120–122]). Натомість у «Транскліматі» багато оповідок, героями яких є знайомі чи навіть незнайомі авторові люди («Згоди», «Мораліте», історія про коня та про бездомного тощо). Також у збірці є кілька оповідань на політичну тематику, які публікувалися А. Юркевичем у різних виданнях під псевдонімом і загалом не вписуються в обраний нами інтерпретаційний контекст. Композиційно вони теж виокремлені – вміщені наприкінці книги («Дешифратор», «Кабінетний сон», «Свідки Європи»).

Подібно описані у В. Винника й А. Юркевича і роки по закінченні університетів. Обидва працювали у сільських школах (В. Винник у селі Уличне Дрогобицького району, А. Юркевич – у селі Верхні Лайдаки Перемишлянського району), обидва шукали своє місце у світі – В. Винник як музикант, А. Юркевич – як театральний режисер. У зв'язку з цим маємо у збірках і цілу низку споріднених мотивів – вчителювання, гастролю, алкогольні та дорожні пригоди тощо.

Наскрізною темою обох книг можна назвати 90-ті. У їх змальованні авторами є як збіги, так і контрасти. В. Винник, розповідаючи у своїх численних інтерв'ю про історію створення «90/60/90», наголошує, що хотів із її допомогою змінити клішоване розуміння 1990-х рр. як «лихих», розвінчати цей поширений стереотип [2]. Для нього – це надзвичайно щасли-

вий час дитинства і студентської юності, теплу атмосферу яких він і намагається донести до своїх читачів: «...*надворі був початок 90-х... Часи, про які зараз прийнято говорити як про застій, розруху і т. д. Часи, про які зараз знімають фільми, де у головних ролях неодмінно фігурують благородні і не дуже розбійники. Але, попри все, ці часи стали фінішною прямою тисячоліття, було відчуття, наче щось зміниться, а головне – була надія...*» [5, с. 45]. У В. Винника 90-ті рр. – не стільки історичні, як метафізичні – гесіодівський «золотий вік», міфологічний першочас перших людей, перших предметів, перших дій, перших вражень. Так, автор зазначає, що у 1990-х рр. «...*все було нове і цікаве*» [5, с. 12], «...*тоді ми зовсім не відчували себе нещасними і обдуреними. Навпаки, все було нове, цікаве, а головне – все здавалося реальним!*» [5, с. 36–37]. У ці роки він полубив музику, яку ще сприймав по-міфологічному недискретно («...*тоді я ще вмів сприймати музику цілісно, не розкладаючи її подумки на аудіодоріжки, не порівнюючи і не аналізуючи*» [5, 29]), купив першу гітару, написав першу пісню, слів якої сьогодні вже не пам'ятає.

А. Юркевич висловлюється про цей період більш стримано: «*Так-то було під кінець комуни (виділення авторське – М. М.)*» [6, с. 23], проте водночас зазначає: «*От є ж такі пацієнти, що ностальгують за совком? Є. А я такий пацієнт, що тепло згадує сам початок дев'яностих (середину ні, бо то було справді трешняково). Згадую тепло з різних причин, але найголовніша причина – це зайнятість батьків*» [6, с. 62]. Для

В. Винник

«Наступний виїзний концерт став не менш захопливим, принаймні для нас. Цього разу треба було зіграти в літньому християнському таборі в Карпатах <...> За годину ми прибули в райцентр, де втрамбувалися у добре знайомий з дитинства ЛАЗ. Місяця виявилися не стільки стоячими, скільки висячими. День був базарний, і селяни, затоварившись, везли додому... ну, все, що їм треба: чорнівецькі килими, ковбасу, голландський сир, майонез, гумові чоботи, чуні, солодку воду, цинкові і пластмасові відра, а також інкубаторних курчат і малих свиней у мішках з-під картоплі» [5, с. 123].

Або:

В. Винник

«Купити хоч щось тоді було не просто важко, а дуже важко. На прилавках продуктових магазинів красувалась консервована морська капуста, а у «Культоварах» – зошити. Гітар просто не було – цезли. Насправді цезли не лише гітари. Усі товари, які мали хоч якусь цінність, прямували за кордон. Вірніше, не за кордон, бо це звучить гордо, а в братню республіку Польщу» [5, с. 20].

Якщо говорити про образну систему обраних нами для аналізу збірок, то насамперед потрібно звернути увагу на те, що у книзі «90/60/90» центральним образом є розповідач, котрий сам бере участь у всіх тих подіях, про які розповідає, тоді як у збірці «Трансклімат» – це оповідач, тобто персонаж, який оповідає не лише про те, у чому був безпосередньо задіяний, але й про те, що просто бачив чи про що почув від когось іншого.

Обидва уникають прямих самохарактеристик. Так, В. Винник повідомляє лише про свої музичні смаки, а також про те, що не любить точні науки і ноти та іноді може бути надмірно допитливим. А Юркевич, як уже згадувалося, характеризує себе як «трансклімата»: «*Я – трансклімат. Людина, яка наро-*

нього 90-ті рр. – це насамперед час здобуття Україною незалежності та важливих історичних подій, які метонімічно втілилися у трансформаціях дрогобицького базару: «На початку дев'яностих у моєму рідному Дрогобичі відбувалося багато змін. Мені, малому хлопцеві, це було дуже помітно: жив я біля базару <...> Треба сказати, що базар став базаром, коли розвалився Союз (виділення наше – М. М.), до того, за часів комуни, на торговищі продавали дуже скутий, нецікавий крам <...> На початку дев'яностих наш звичний базар раптом став дуже яскравим, наповнився кольоровими светрами з написами «Бойз», джинсами «Піраміда» і «Мальвіна», пахнучими турецькими куртками з криво зшитих поміж собою клаптиків шкіри, корейськими різнокольоровими ангоровими светрами і беретами (всі дівчата в Дрогобичі у той час ходили в беретках), жуйками, шоколадками, гонконзькими електронними годинниками з музикою і без <...> Різний крам заповнив наш канонічний (виділення авторське – М. М.) базар <...> До нас приїхали поляки! <...> З часом ті базари ставали все меншими, а потім і зовсім зникли, їздити в Україну стало не вигідно, та й життя у Польщі покращилося» [6, с. 12–28].

Багато спільних художніх образів та мотивів аналізованих збірок завдячують реаліям 90-х рр. Так, в обох авторів згадуються популярні у той час товари, тотальний дефіцит, контрабанда за кордон тощо. Окремі пасажі у цьому контексті є надзвичайно подібними.

Порівняймо:

А. Юркевич

«Коли їдеш в суботу на гриби майданівським автобусом, о шостій двадцять виїзд, то оті щасливі господарі з новокупленими поросятами якраз вертають додому. Поросята після пережитого стресу втомлено і жалібно повискують, господарі перемовляються вдоволено і зрідка між собою, всі у планах на майбутнє. Автобус переповнений. Густо пахне цибулею і свіжим вухлопом (виділення авторське – М. М.)» [6, с. 18].

А. Юркевич

«Панував тотальний дефіцит, полиці були напівпорожні. Як тільки в магазин завозився товар, будь-який, люди вишикувалися в довжелезні черги і купували все на світі: чоловічі шкарпетки чи пральні машини, іграшки чи телевізори, посуд чи подушки. Не мало значення, що ти купуєш, головне – позбутися тих паперових рублів. Навіть труни купували про запас, не раз бачив, як сусіди-пенсіонери оглядали перед домом свої цюйно куплені труни, які потім обайливо пакували на горіще. Суцільний дефіцит поширювався як на життя тутешнє, так і на потойбічне» [6, с. 15–16].

дилася не в тій кліматичній зоні. Мені би більше пасували сієстові широти. Ні, не тому, що я такий лінивий і люблю поспати посеред білого робочого дня, просто от відчуваю, що саме сієстові широти – то моє, і навіть сама плинність буття і розміреність у плануванні дня є такою, що мене не влаштовує» [6, с. 6–7].

Водночас незважаючи на такі лапідарні самоозначення, перед читачем постають доволі об'ємні образи, при чому навіть в еволюційному розрізі, позаяк текст експлікують основні етапи життєвого шляху авторів. Між цими образами є багато спільного. Насамперед, це самоіронія та гумор у сприйнятті навколишнього світу. Збірки написані у надзвичайно легкій, веселій, оптимістичній манері, що добре характеризує нара-

торів. Обидва наратори – інтелектуали, що відчувається у їхніх рефлексіях стосовно зображуваного, а також хороші психологи, позаяк дають дуже влучні характеристики людей, про яких розповідають (А. Юркевич навіть пропонує власну класифікацію покупців на ринку [6, с. 128–135]). Натомість відмінності в цих образах детерміновані, на наш погляд, передусім біографічними моментами – абсолютно закономірним є те, що у книзі В. Винника переважають екскурси автора на музичні теми, тоді як в А. Юркевича спостерігаємо здебільшого філософські відступи та політичні роздуми.

Посеред інших згадаємо також спільні для обох збірок художні образи священників та художників.

На жаль, обмежений обсяг статті дозволяє нам зупинитися лише на змістовому рівні текстів В. Винника та А. Юркевича, залишивши поза межами дослідження мовний рівень, проте це може стати предметом окремої наукової розвідки.

Висновки. Як бачимо, книги «90/60/90» В. Винника та «Трансклімат» А. Юркевича є спорідненими за багатьма художніми ознаками і виявляють численні збіги на сюжетно-композиційному, ідейно-тематичному та образному рівнях. Отримана від авторів інформація дозволяє кваліфікувати їх як типологічні. Виявлені нами контрасти пов'язуємо насамперед із біографічними відмінностями письменників.

Література:

1. «Есе про все» або короткі історії з життя і про життя. URL: <https://syla.news/2017/11/20/ese-pro-vse-abo-korotki-istoriyi-z-zhyttya-i-pro-zhyttya/>.
2. Зелена Н. Віктор Винник і його «90/60/90»: «Моя книга – це шматок шебеню в оборонному валі, який нині будемо проти совка!». URL: <http://djerela.com.ua/news/truskavets/v-ktor-vinnik-yogo-90-60-90-moya-kniga-tse-shmatok-shchebenyu-v-oboronomu-val-yakiy-nin-budu-mo-pro>.
3. Йому це вдалося: перші «Есе про все» від Олександра Гейдека – вже в читача. URL: <http://maydan.drohobych.net/?p=52534>.
4. Книгу «90-60-90» писав в електричках. Віктор Винник в Тернополі. URL: <https://doba.te.ua/post/35005>.

5. Винник В. 90/60/90 «Без імен». Львів, 2017. 236 с.
6. Юркевич А. Трансклімат. Дрогобич: Коло, 2017. 224 с.

Markova M. Viktor Vynnyk's "90/60/90" versus Andriy Yurkevych's "Transclimat"

Summary. The article is devoted to the comparative analysis of texts of two young Galician authors – Viktor Vynnyk ("90/60/90") and Andriy Yurkevych ("Transclimat") on the main artistic and aesthetic parameters.

It is argued that the history of the collections' "90/60/90" and "Transclimat" creation is largely similar and their names are personally significant to the artists. The plot-compositional construction of the analyzed books is somewhat different. V. Vynnyk's text breaks down into a series of fragments, which are compositionally marked but not named. Most of them can be considered to be stories, but there are also some that clearly reveal the features of the novelty genre and even fairy tales. In A. Yurkevych's work each story is mostly separated into a single text with its own name and plot. As to the genre most of them are stories, essays and novels, but there are also interesting authorial genre definitions. The texts of both collections are based on the associative principle, they do not have clearly defined semantic centers. Thematically they are closely related, since are largely founded on the realities of the same place and time – Galicia of the 1990s. Many common features are revealed by the images of narrators. First of all, it is self-irony and humor in the perception of the outside world. Both narrators are intellectuals that is felt in their reflections on the outlined events, as well as good psychologists – both give very accurate characteristics to the people they are talking about.

It is concluded that the collections "90/60/90" by V. Vynnyk and A. Yurkevych's "Transclimat" reveal numerous coincidences at the plot-composition, ideological-thematic and imaginative levels. The information obtained from the authors allows to qualify them as typological. It is also stated that the contrasts are logically related primarily to the biographical differences of the writers.

Key words: "90/60/90", comparative analysis, composition, image, motive, plot, "Transclimat", theme.